

## ВИСНОВОК

**про наукову новизну теоретичне та практичне значення результатів дисертації Любезнікова Дмитра Олексійовича на тему «Досудове відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

За результатами опрацювання дисертації Любезнікова Дмитра Олексійовича та наукових публікацій, в яких висвітлено основні наукові результати проведеного ним дослідження, можна зробити наступний висновок.

**1. Актуальність теми дисертації.** Наявність у вітчизняній юридичній науці проблем, пов'язаних з досудовим відшкодуванням шкоди, заподіяної злочином, є важливим і незаперечним фактом і вимагає перегляду підходів до створення єдиного механізму регулювання даної сфери діяльності на рівні держави і правоохоронних органів, якими здійснюється досудове розслідування у кримінальних провадженнях.

З метою забезпечення дотримання конституційного законодавства України закон ввів норми кримінального судочинства, що регулюють відновлення прав потерпілого і відшкодування шкоди, через судові та правоохоронні органи щодо реалізації правовідновлювального характеру порушених прав потерпілого, якому завдана шкода внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

На законодавчому рівні ведеться постійна робота з конкретизації конституційних норм у частині захисту прав громадян у сфері кримінального процесуального законодавства. Ухвалення 2012 року КПК України та внесення змін і доповнень до його змісту станом на 2024 рік, а також ухвалення нових законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про прокуратуру», «Про виконавче провадження», «Про Національну поліцію» та внесення до них змін і доповнень багато в чому змінили ситуацію на краще. Однак, як свідчить судова практика, статистичні дані та результати анкетування, ефективність механізмів стягнення шкоди на стадії досудового розслідування залишаються недостатніми, ще нижчою залишається результативність виконання судових рішень у частині майнового відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди та у яких були заявлені позовні вимоги про відшкодування моральної шкоди.

У результаті неналежного виконання своїх обов'язків на стадії досудового розслідування щодо забезпечення відшкодування шкоди або неналежного виконання судових рішень право потерпілих на гарантований державою захист своїх законних інтересів залишається нереалізованим, а конституційні норми набувають декларативного характеру.

Слід зазначити, що проблеми досудового відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, досі не досліджені фундаментально та всебічно.

Необхідні зміни та доповнення до норм Кримінального процесуального

кодексу України, за допомогою яких ми пропонуємо створити сучасний, науково обґрунтований та ефективний алгоритм дій посадових осіб органів досудового розслідування щодо забезпечення відшкодування завданої шкоди злочинним діянням.

У сфері регулювання діяльності компетентних органів досудового розслідування залишаються невирішеними питання щодо визначення характеру та розміру шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, а також способів її відшкодування. Незважаючи на спроби вирішення цих проблем, їх подальше удосконалення є досить актуальним і затребуваним в даний час.

**2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.** Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; відповідає Комплексному стратегічному плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки й оборони України на 2023–2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, Плану заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 27 вересня 2022 року № 850-р, Плану заходів з виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12 січня 2011 року № 24/2011, й підготовлене згідно з планом наукових досліджень Державного податкового університету.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Університету державної фіскальної служби України (протокол № 13 від 26 листопада 2020 року) й уточнена Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 6 від 30 листопада 2023 року).

**3. Особистий внесок дисертанта.** Дисертація є завершеним науковим дослідженням, яке містить авторські розробки щодо досудового відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані дисертантом самостійно. Це свідчить про те, що в рецензованій дисертації, з урахуванням новітніх досягнень науки кримінального процесу, а також правозастосування положень КПК України, здійснено комплексний аналіз проблем нормативно-правового та прикладного характеру, пов'язаних з досудовим відшкодуванням шкоди, заподіяної вчиненням кримінальних правопорушень, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень. Для аргументації окремих положень



дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

У науковій статті «Стягнення збитків, завданих державі внаслідок корупційного кримінального правопорушення у кримінальному провадженні: діяльність прокурора», опублікованій у співавторстві з О. В. Драган, автором особисто проведено аналіз законодавчих положень, які регламентують діяльність прокуратури по представництву інтересів держави в суді в частині пред'явлення позовів про відшкодування шкоди, у тому числі і заподіяної корупційними правопорушеннями, а також наведено приклади судової практики з цих питань.

У тезах доповіді «Вручення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: питання практичної діяльності», опублікованій у співавторстві з О. В. Драган, автором особисто досліджено способи вручення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

**4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.** Достовірність отриманих результатів дослідження досягнута дисертантом завдяки використанню значних обсягів вітчизняної та зарубіжної наукової літератури; правозастосовної практики, судової практики України, Європейського Союзу та статичних даних з міжнародних джерел, результати узагальнення слідчої, прокурорської та судової практики з питань відшкодування заподіяної кримінальними правопорушеннями шкоди в ході досудового розслідування кримінальних проваджень, а також статистичні дані за 2022 та 2024 рр. Проведено інтерв'ювання 517 респондентів, зокрема 285 слідчих, 36 керівників органу досудового розслідування, 176 дізнавачів та 20 начальників відділу організації роботи дізнання, які працюють у м. Київ, Київській, Житомирській, Харківській, Дніпропетровській, Полтавській, Вінницькій, Тернопільській і Львівській областях, політико-правова публіцистика, довідкові видання.

Достовірність отриманих положень і висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій дисертанта досягнута завдяки правильно обраному методологічному підходу до здійсненого дослідження та достатнього використання наукового, статистичного та емпіричного матеріалу.

Схвальної оцінки заслуговує також намагання автора працювати на різних рівнях дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, ґрунтовність їх аналізу створили передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості отриманих результатів дисертаційної праці.

Структура дисертації визначається її метою, предметом і завданнями дослідження. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (200 найменувань на 22 сторінках) і 7 додатків на 20 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 186 сторінок.

На нашу думку не всі ідеї та висновки автора є досконало обґрунтованими. Проте, дискусійність окремих положень дисертації радше свідчить про складність піднятої наукової проблеми та сприятиме жвавій полеміці серед науковців, наслідком чого буде вироблення нових слушних ідей і пропозицій.

**5. Наукова новизна отриманих результатів** полягає в тому, що обґрунтовано положення, якими визначаються теоретичні та практично-правові основи досудового відшкодування шкоди, завданої вчиненням кримінального правопорушення, а також розроблено пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та інших нормативно-правових актів, стосовно удосконалення досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Найбільш значущими результатами дослідження, які відповідають критерію наукової новизни, є наступні:

*вперше:*

- дано авторське поняття «відшкодування шкоди у кримінальному провадженні – це спосіб реалізації конституційних прав фізичних та/або юридичних осіб на захист порушених кримінальним правопорушенням майнових і немайнових прав шляхом застосування комплексу заходів (рішень та дій), заснованих на нормах кримінального процесуального, цивільного та цивільного процесуального законодавства, спрямовані на доведення та визнання порушення цих прав, а також заходи, спрямовані на максимальне відновлення майнових і немайнових прав потерпілих від злочинних діянь осіб, винних у вчиненні кримінального правопорушення»; авторські визначення понять «кримінальний процесуальний захист прав осіб, які постраждали від кримінального правопорушення, – це здійснення учасниками процесу у кримінальному провадженні комплексу заходів, які ґрунтуються на нормах кримінального процесуального права і спрямовані на встановлення права, порушеного злочином або проступком, та його поновлення» та «способи поновлення права власності, спричиненого вчиненням кримінального правопорушення, – це використання уповноваженими правоохоронними органами спеціальних правових засобів за ініціативою заінтересованих осіб або за власним бажанням, за допомогою якої права власності повертаються до первісного стану»;

- змодельовано науково обґрунтований алгоритм дій, який складається з розроблених пропозицій, що дозволяють підвищити ефективність діяльності посадових осіб, які здійснюють досудове розслідування щодо забезпечення досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

- розроблено ефективний механізм регулювання діяльності інших учасників кримінального провадження у сфері досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

- обґрунтовано класифікацію форм компенсації шкоди у кримінальному провадженні, згідно з якою формами компенсації є цивільний позов, реституція та добровільне відшкодування шкоди, завданої злочином чи проступком;



- запропоновано створити державні компенсаційні фонди для виплати компенсацій потерпілим від кримінальних правопорушень, якщо неможливо стягнути суми компенсацій звичайним способом (відповідно до положень Європейської конвенції про компенсацію для жертв насильницьких злочинів). Подальше стягнення виплачених сум пропонується здійснювати регресом із засуджених;

— елементами наукової новизни виступають і запропоновані зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України, у частині правового регулювання питань відшкодування збитків, заподіяних злочином чи проступком, саме: доповнити статтю 3 КПК України пунктами 25<sup>1</sup>, 29, 30; статтю 55 КПК України частиною 8; статтю 61 КПК України частиною 3<sup>1</sup>; частину першу статті 234 КПК України абзацом 1; частину першу статті 237 КПК України абзацом 2; частину першу статті 469 КПК України абзацом 4; внести зміни до частини першої статті 159 КПК України; доповнити частину першу статті 1 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» пунктом 4; внести зміни та доповнити частину першу статті 2 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» пунктом 3.

**6. Наукове і практичне значення результатів дослідження** полягає в тому, що теоретичні положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані у: *законотворчій діяльності* — під час внесення змін і доповнень до законодавства щодо нормативно-правового врегулювання кримінальних процесуальних механізмів, які забезпечують досудове відшкодування шкоди потерпілому (довідка Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності № 147д9/15-33 від 17.06.2024); *практичній діяльності* — як рекомендації під час розслідування кримінальних правопорушень щодо забезпечення досудового відшкодування завданих збитків (акти впровадження Адвокатського об'єднання «Лекс Юстум» від 25.05.2024 № 25/05-24, Служби безпеки України від 28.06.2024); *освітньому процесі* — під час підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Кримінальний процес» та «Криміналістика» (акт впровадження Академії праці, соціальних відносин і туризму від 11.06.2024).

**7. Повнота опублікованих результатів дисертації.** Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 7 наукових публікаціях, серед яких 3 наукових статей — у вітчизняних виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, 3 тези — у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, а також 1 наукова стаття — у зарубіжному науковому правовому виданні, яка додатково відображає результати дослідження.

*в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:*

1. Любезніков Д. О. Відшкодування шкоди як спосіб досудового захисту у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 415–418. URL: [http://www.lsej.org.ua/12\\_2023/104.pdf](http://www.lsej.org.ua/12_2023/104.pdf).

2. Любезніков Д. О. Встановлення розміру, досудового відшкодування шкоди заподіяної кримінальним правопорушенням. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: ПРАВО. 2024. Вип. 82. Ч. 3. С. 99–105. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/305718>.

3. Драган О.В., Любезніков Д.О. Стягнення збитків, завданих державі внаслідок корупційного кримінального правопорушення у кримінальному провадженні: діяльність прокурора. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 82. Ч. 3. С. 158-163. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/305823>.

*які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:*

1. Драган О. В., Любезніков Д. О. Вручення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: питання практичної діяльності. *Modern innovations and promising ways of development of culture and science*: матеріали XXXI Міжнародної науково-практичної конференції (09-12 серпня 2022 року, м. Бостон, США). International Science Group, 2022. С. 101-105.

2. Любезніков Д. О. Матеріальні та нематеріальні блага, які підлягають відшкодуванню у досудовому порядку за завдану шкоду, внаслідок вчинення кримінального правопорушення. *Scientific Research: Modern Challenges and Prospects*: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції (24–26 квітня 2024 року, м. Прага, Чеська Республіка). International Scientific Unity, 2024. С. 75–77.

3. Любезніков Д. О. Сутність та поняття шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. *Права людини в умовах воєнного стану в Україні: До тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини* : зб. наук. праць за матер. круглого столу (7 грудня 2023 року, м. Київ). К., 2023. С. 198–200.

*які додатково відображають результати дисертації:*

1. Любезніков Д. О. Позовна форма як умова досудового відшкодування шкоди заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення. *Věda a perspektivy*: мультидисциплінарний міжнародний журнал. Чехія, 2024. № 5 (36). С. 158–1168. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/11734>.

**8. Відомості про апробацію результатів дисертаційної роботи.** Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Результати дослідження були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях та круглому столі, зокрема: «Modern innovations and promising ways of development of culture and science» (09-12 серпня 2022 року, м. Бостон, США), «Scientific Research: Modern Challenges and Prospects» (24–26 квітня 2024 року, м. Прага, Чеська Республіка), «Права людини в умовах воєнного стану в Україні: До тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини» (7 грудня 2023 року, м. Київ).



**9. Відповідність дисертаційної роботи вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44**

Загалом є достатні підстави для висновку про те, що представлена дисертація Любезнікова Дмитра Олексійовича на тему «Досудове відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням» є самостійним комплексним дослідженням високого науково-теоретичного та практичного рівня, має аргументовані положення наукової новизни, відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, має теоретичне та практичне значення та може бути рекомендована до захисту.

**10. Характеристика особистості здобувача.**

Любезніков Д.О. закінчив в 2002 році Національну академію внутрішніх справ України та здобув повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» та здобув кваліфікацію юриста.

З листопада 2020 року по теперішній час аспірант Державного податкового університету.

З квітня 2023 року по теперішній час заступник начальника 1-го відділу (розслідування злочинів, виявлених ДСР, та злочинів у сфері господарської та службової діяльності) управління розслідування злочинів, виявлених ДСР та ДКП Головного слідчого управління Національної поліції України.

**11. Оцінка мови та стилю дисертації.** Дисертація написана українською мовою, з правильним вживанням наукової правової термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

**12. Висновок.** Дисертаційна робота Любезнікова Дмитра Олексійовича на тему «Досудове відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання, що полягає у комплексному аналізі проблем нормативно-правового та прикладного характеру, пов'язаних з досудовим відшкодуванням заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

У результаті проведеного дослідження, сформульовано низку нових наукових положень та висновків. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Любезнікова Д.О. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а тому може бути рекомендована до захисту.

З урахуванням того, що дисертація Любезнікова Дмитра Олексійовича «Досудове відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням» є завершеним науковим дослідженням, а також професійних якостей здобувача, його дисертаційна робота рекомендується для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Завідувач кафедри  
кримінального права та процесу  
Державного податкового університету,  
д.ю.н., професор



Галина ДІДКІВСЬКА